

Antonín Kříž

Národnost: česká

Datum narození: 25. března 1889

Místo narození: Nemočice (okres Vyškov)

Datum úmrtí: 2. dubna 1965

Místo úmrtí: Brno

Sociální zařazení: Antonín Kříž se narodil v Nemočicích u Koryčan do rodiny řezníka Antonína Kříže a Anny Křížové, rozené Čížkové. V roce 1914 narukoval k rakouské armádě a dva a půl roku bojoval na italské frontě. Zákopová válka měla na vojáky devastující účinky. Kříž si z války odnesl podlomené zdraví i svalový revmatismus. Poté, co válka skončila, pracoval jako učitel v Kyjově, kde se také oženil. Po únorovém převratu byl ve vykonstruovaném procesu odsouzen za velezradu. Ve vězení se jeho zdravotní obtíže prohloubily a v roce 1958 byl po šesti letech předčasně propuštěn. Pokračoval ve své životní vášni, překlady Aristotelových spisů.

Akademické působení

Stejně jako jeho otec i dědeček se měl i Antonín stát původně řezníkem. Nakonec jej ale otec nechal zapsat na technické gymnázium v Kyjově. Zde se ale Kříž začal profilovat spíše směrem humanitním. Po maturitě v roce 1909 nastoupil ke studiu na Karlovu univerzitu, kde studoval latinu a klasickou řečtinu. Před absolutoriem vypukla první světová válka a Kříž studium dokončil až po návratu z fronty. Ke studiu se vrátil ve dvacátých letech, tentokrát již na Masarykově univerzitě. Na filozofické fakultě získal v roce 1927 doktorský titul poté, co obhájil disertační práci *Pojem setrvačnosti a vývoje u Platona* (1927).

Filozofickým proudem, ke kterému se hlásil, byl novotomismus, vycházející z papežské encykliky *Aeterni Patris* z roku 1879. Kříž sám byl věřící a jeho náboženské přesvědčení silně utvářelo jeho filozofii. Na vysoké škole byl žákem Františka Novotného, klasického filologa a zkušeného překladatele Platona. Ten v Křížovi probudil vášeň k překladům a získal jej pro překládání Aristotela. Prvním vydaným překladem byla *Etika Nikomachova* (1937), následovaná díly *Politika* (1939) a *O duši* (1942). Všechny překlady opatřoval Kříž důkladným poznámkovým aparátem. Ve své odborné činnosti se zaměřoval také na Aristotela a vydal několik statí v odborných filozofických časopisech, zejména ve *Filozofické revue* a časopise *Hlídky*.

Po druhé světové válce působil Kříž na brněnské univerzitě jako lektor staré řečtiny a latiny. Dál překládal a vydal Aristotelova díla *Metafysika* (1946), *Poetika* (1948) a *Rétorika* (1949). Na univerzitě byl aktivní až do roku 1952, kdy byl odsouzen za velezradu k dvanácti letům vězení. Po jeho smrti vydal jeho syn Jan ostatní dokončené překlady a v podstatě tak naplnil Křížovu ambici přeložit a vydat všechna hlavní Aristotelova díla.

Veřejná činnost

Téměř celý svůj profesní život pracoval Antonín Kříž jako učitel. Těsně před koncem první světové války si našel místo na znovuootevřeném kyjovském gymnáziu, kde vyučoval až do roku 1923, kdy byl přeložen na gymnázium ve Strážnici. Zde učil a také vypomáhal s agendou nemocnému řediteli gymnázia – v roce 1929 se stal prozatímním ředitelem. V roce 1932 získal místo definitivního profesora na reálném gymnáziu v Brně, kde učil až do roku 1947. Zajímal se o pedagogiku a publikoval několik článků o tělesné výchově a výchově k práci. Krátce pracoval rovněž jako zkušební komisař pro inspektory základních škol. V roce 1947 se stal zemským školním inspektorem a přednášel pedagogiku také pro důstojníky československé armády. Po komunistickém převratu byl ovšem již v roce 1948 z místa odvolán a začal opět působit jako gymnaziální profesor. O rok později byl penzionován.

V roce 1952 byl souzen ve vykonstruovaném procesu. Státní bezpečnost ho zřejmě již delší dobu sledovala kvůli jeho kontaktům s katolickým disentem. Jako záminka procesu byla využita skutečnost, že Kříž u sebe doma nechal přespat známého, který se poté neúspěšně pokusil o emigraci. Penzionovaný profesor byl následně komunisty prohlášen za vedoucího velezrádné skupiny. V procesu byl odsouzen na dvanáct let vězení, ztrátě občanských svobod a také propadnutí majetku. Vězněn byl nejprve v Brně v káznici na Cejlu, poté ve slovenské Ilavě a nakonec ve Valdicích u Jičína. Vězení zhoršilo jeho zdravotní stav a Kříž byl po šesti letech předčasně propuštěn. Po pádu komunistického režimu byl posmrtně rehabilitován.

Evaluace

Byl nejvýznamnějším překladatelem Aristotela do češtiny. Aktivně se podílel na veřejném životě a za své přesvědčení byl komunisty perzekvován a vězněn. Spolu s Františkem Novotným je považován za zakladatele tradice klasické filologie na FF MU.

Ohlasy

Byl z něho udělán vedoucí skupiny několika lidí, které vesměs viděl poprvé v životě. \ [syn Jan Kříž](#)

Zemřel poté, co svoje hlavní plány v podstatě dokončil – aniž měl ovšem možnost spatřit všechny své překlady vydané. Toho jsme se dožili teprve my, jeho žáci, kteří jsme mohli být svědky toho, jak dva čeští filologové, František Novotný a Antonín Kříž, oba profesně působící na Masarykově univerzitě, přeložili v rozmezí necelých prvních dvou třetin 20. století kompletní filozofické dílo obou nejpłodnějších starořeckých filozofů Platona i Aristotela. \ [Antonín Bartoněk](#)

Dobová marxistická kritika mnohdy vytýkala Antonínu Křížovi jeho křesťanské východisko, dnes naopak oceňujeme píli a soustavnou práci tohoto skromného člověka... \ [Antonín Bartoněk](#)

Prameny a literatura

Archiv Masarykovy univerzity, fond A2 FF, osobní spisy, kart. 99/1992.

BARTONĚK, Antonín. Překladatel Aristotela dr. Antonín Kříž (1889–1965). *Universitas*, 2005, č. 3, s. 23–24.

BARTONĚK, Antonín. Půl století od úmrtí PhDr. Antonína Kříže, překladatele Aristotela a lektora staré řečtiny na FF MU. *Universitas*, 2015, č. 2–3, s. 111–112.

HUBEROVÁ, Vladimíra. *Antonín Kříž* [online]. 2015. [cit. 17. února 2019]. Dostupné z: <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=26072>.

KŘÍŽ, Jan. Antonín Kříž. *Universitas*, 1995, č. 4, s. 35–36.

Matrika narozených Nemořice. [online]. Rok 1889, s. 68. [cit. 18. února 2019]. Dostupné z: <<http://actapublica.eu/matriky/brno/prohlizec/1681/?strana=36>>.